

Ֆեառարեր է եղել, մինչդեռ անցիակ ամառ Պետաբորկում հրատարակվող «Кавк. Мин. Воды» լրագիրը չափազանց քիչ տեղեկություններ էր հաղորդում այդ արտահանության մասին, սակայն թե՛ նա օգուտներ է տալիս: Ինքը, այդ լրագիրը, որ գոյություն ունի ամառվայ սեզոնի ընթացքում (չորս ամիս), նստել էր 22,000 բուրլի (թերթը «Մշակի» դիրքն ունի):

Այս յանձնաժողովը ուշագրություն է դարձրել այն ապահովող թուանշանների վրա, որոնք հանքային ջրերում կատարած գործերի արժողությունն են ցոյց տալիս: 7900 բառակուսի սաժէն խճուղի շինելը իր բոլոր մասնաբաժանություններով նստել է 90,000 բուրլի, ջրանցքը—120,000 բուրլի, Կիսթիօգոսկում վանանների շինություն և ջրարժարան շինելը—90,000, Գօզկումօք գետի ընթացքը էս-սէնտուկի մաս էլքարտարկան լուսաւորութեան ծառայեցնելու համար—600,000 բուրլի: Պետաբորկում դեռ անցիակ ամառ պիտի բացվէր կէքարտարկան տրամվայ, բայց նա միայն մարտի 21-ին է յանձնվել: չը նայած որ դեռ շարժում է չէ սկսված գծի վրա, շատ բան արդէն փչացել, սնայեւրացել է:

Արտատպելով այս տեղեկությունները, «Рус. Вѣд.» լրագիրը ցանկալի է համարում, որ յանձնաժողովի քննությունն արդիւնքները հրատարակվելին լրագիրներում, ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ կողմանան հանրային ջրերի բարեկարգութեան հարցը շատ հետաքրքրական է թէ ջրերի ապագայի և թէ այնտեղ գիմող հասարակութեան շահերի տեսակետից:

ԱՄՆԱԿԵՐ ԽՈՋԸ

Մարդկային բնաւորութեան մէջ մի խոզ կայ բազմաձև: Դրա անունն է անկոմպոզիցիա: Երբեք մտքակալ է «չարթնակող խոզին», բայց չէ կալել «ամենակեր խոզորին»: Ցեխի մէջ է գործում մարդկային բնաւորութեան խոզ մասը, բայց ցեխոտ մարմնով սասպարէզ է դուրս գալիս, կանգնում մարդկանց առջ, պարծնում իր ցեխով: Նա կարծում է, որ այդ է մարդկութեան իրէտը: Նա չէ գրում իր գարեջրութիւնը: Մարդ արարածի ամենացած գծերից մէկն էլ ամենակեր խոզութիւնն է: Նա չէ շոկում ոչ լաւը, ոչ վատը: Նրա համար պիտի ու սուրբը մի և նոյնն են: Գարշահողութիւնն ու անող բուրմունքը չէ շոկում նա իրարից: Երէկ ինքը գարշում էր մէկից, այսօր գրկախառնվում է նրա հետ: Ընկած,

- Այո, դուք ո՞վ էք:
- Չգիտեմ: Պարոն Վիլիամսօնը տամն է:
- Ո՞վ:
- Վիլիամսօնը, Վիլիամ-սօնը:
- Չեմ լսում, ի՞նչ էք ասում:
- Մըանց յետոյ դուք լարում էք ձեր վերջին ոյժերը, և վերջապէս ձեզ աղոյժում է շտրիւ գերմարդկային համբերութեան բացատրել այդ իմարին, որ դուք կամենում էք իմանալ, ասան է արդեօք պարոն Վիլիամսօնը, և նա պատասխանում է, կամ գոնէ ձեզ թվում է թէ լսեցիք, որ տանը կը լինի ամբողջ առաւօտը: Եւ անա դուք վերցնում էք իսկայն ձեր գլխարկն ու վազում:
- Ես եկել եմ պարոն Վիլիամսօնին տեսնելու:
- Շատ ափսոս, պարոն, —բարբառալարի պատասխանում են ձեզ—բայց նա տանը չէ:
- Տանը չէ, այդ ինչպէս բան է, դուք հէնց հիմա ինձ հեռախօսով ասացիք, որ նա տանը կը լինի ամբողջ առաւօտ:
- Ոչ, ես ասացի, որ նա տանը «չի լինի» ամբողջ առաւօտ:
- Դուք վերադառնում էք ձեր գրասենեակը, նստում հեռախօսի առջ ու նայում նրան: Անա նա կախ է ընկած հանգիստ, անվրդով: Եթէ դա լինէր մի սովորական գործիք, ի հարկէ, նրա բանը արդէն պրծած կը լինէր: Դուք ուղղակի կը վազէիք ցած, խոհանոցը, կը վերցնէիք մուրճը կամ ունիլիքը և փշուր-փշուր կանխէր նրան այնքան կոտորածներով, որքան բնակիչ կայ Լոնդօնում: Բայց էլքարտարկան բոլոր այդ իրերը տարօրինակ կերպով են ներգործում ձեր ներքինի վրա, և այդ տէլէֆօնը իր սե ծակով ու ոտորուն հեռախօսական լարերով մի ինչ որ բան ունի, որ ձեզ վախեցնում է: Դուք այն կարծիքի էք, որպէս թէ այդ իրի հետ օրինաւոր կերպով չը վարվելուց, ձեզ մի ցնցող բան կը պատահի և սպա տեղի կունենայ պատասխանական քննութիւն: Եւ որովհետեւ այդպիսի գծուար կա-

ցած համարածին, այսօր ձեռք է տալիս, ընկեր դարձնում:

Նա ամեն բան ուտում է, ամենքին ձեռք մեկնում: Նրա համար սուրբ և անսուրբ չը կայ:

Այդ ակտով վարակված են մեր բոլոր դասակարգերը, ամբողջ հասարակութիւնը: Գրողն ու աւագակը փառաբանվում են: Մի-Ֆիլիսոփան ու պոնտիկն ընդունվում են մեր ամենամաքուր յարկերի տակ: Նրանց փեսայ են դարձնում կամ կին աւնում:

Երէկվայ բնեզատին, գրական ու հասարակական բարոյագիտութեան ամենատարակաւ կանօնները ոտի տակ տուողին այսօր գրկա-նրա յօդուածները սպում, նրան զինակից հռչակում, փառաբանում:

Գրամանկագիր, կեցի մանկ հրատարակվածին երբօր տեղ են ընդունում: Կեցի՛ք, որ ոչորողութիւնը չըթունքներին միշտ պարբաւտ սողուններին առաքինի հրեշտակներ են կոչում: Անկճմ, գարշուրելի՛ անկում:

Ընտրութիւնը մեզանում գոյութիւն չունի: Մարդիկ չեն ընտրւում ընկեր, զինակից, բարեկամ: Առաջին պատահածին ձեռք են մեկնում, բաւական է, որ այդ օտչէին նա իրանց համար ձեռնտու լինի:

Այդպէս է բանասան, այդպէս է վարդապետը, այդպէս են աւետարկանն ու արհեստաւորը... Իսկ որ ամենից ողբալին է՝ այդպէս է և գրական գործողը:

Ընտրութիւն չը կայ ոչ մի տեղ, ոչ մի հարցում: Ամենակեր է մեր արեւելքցու բնաւորութիւնը: Խոզ, ամենակեր խոզ է նստած մեր բնաւորութիւնների մէջ:

Մենք լափում ենք ամեն ինչ, ամեն ուղղութիւն: Մենք մարտում ենք ամեն տեսակ ցած ու ստոր արարքներ... բաւական է միայն, որ վայրկեանի միջային, ողորմելի շահը պահանջէ մեզանից այդ քայլը:

Ոչ որ ընտրութիւն չէ անում: «Հաստ ու բարակ մէկ գին է»:

Ուրեմն, էլ ինչո՞ւ ձգտել զէպի բարին ու գեղեցիկը, ինչո՞ւ աշխի ու շխտակ նստ, երբ ոչ որ չէ գնահատում:

Լաւ միակ վարձատրութիւնն է հասարակական ընտրութիւնը: Պէտք է շոկողութիւն, տարբերութիւն գնել լաւի ու վատի մէջ, որ լաւը ծաղկի աշխատի, վատը խաւարի: Այդ ամենակերութիւնը, ընտրողութեան այդ

ցութեան մէջ էք, ուստի դուք բաւականանում էք միայն այդ իրը անիծելով: Անա ինչ է պատահում, երբ դուք կամենում էք օրուտ բարի հեռախօսից ձեր ծայրից: Միակայն դա դեռ և վատթարագոյնը չէ, որ կարող է անել հեռախօսը: Չգայուն մարդը մի քանի փորձերից յետոյ կը սովորի այդ իրը հանգիստ թողնել: Ամենավատը ձեզ համար ձեր սեփական գործողութիւններից չէ կարված: Անա դուք գործի էք և հրամայում էք, որ ձեզ անհանգիստ չանեն: Կամ, պոչի, նախաճաշիկից յետոյ դուք նստում էք մտախոհ աչքերդ փակած, որպէս զի ձեր մտքերը չը գրավեն շրջապատող առարկաներով: Երկու դէպքումն էլ դուք ամենին չէք կամենում, որ հեռանաք ձեր բազմաթոփից, մէկ էլ յանկարծ հեռախօսը սկսում է բոլոր ոյժով զանգահարել: Դուք տեղից վեր թոյնում և առաջին վայրկեանին հաշիւ էլ չէք տալիս ձեզ, թէ ի՞նչ է պատահել—արդեօք ձեզ վրա ատրճանակ արձակեցին, թէ ուժանակով օդը թռցրին: Անճարացած, դուք մտածում էք, որ եթէ յամատութեամբ ու չը դարձնէք, կը յոգնեն ու ձեզ հանգիստ կը թողնեն: Միակայն նրանց միթօղը այդպէս չէ: Իւրաքանչիւր տասը վայրկեանից յետոյ կատարաբար զանգահարում են: Այդ ձայնը կարցնելու համար դուք վճում էք, որ աւելի լաւ է ազատվէք միանգամից: Եւ դուք գնում էք ձեր վիճակին ընդհանր ու զայրացած բաւում էք: Ի՞նչ է, ի՞նչ էք կամենում:

Ոչ մի պատասխան, միայն անորոշ ձայներ են գալիս, որոնցից երկուսը, որ փառաւորապէս հայհոյում են միմեանց—բոլորովին պարզ լավում է: Դրանց գործածած խօսքերը չափազանց անսիրտիւր են: Ըստ երեւոյթին, հեռախօսը յարմարեցրած է հէնց նրա համար, որպէս զի միմեանց լաւ հայհոյեն: Սովորական խօսակցութիւնը պարզ չէ հնչվում, բայց այդ խօսքերը, որոնցով փոխանակվում էին այդ երկու պարոնները, երկի լսելի էին Լօնդօնի

կատարիակ բացակայութիւնը թունաւորում է մեր հասարակական կազմը, բոլորում մեր ստոր բնազդները:

Դոնէ գրականութիւնը պէտք է հետո նայ այդ ամենակեր խոզութիւնից:

Իզուր կը լինէր որոնել զանազան ակնարկներ իմ խօսքերի մէջ. դա մի հիւանդուտ ընդհանուր երևոյթ է յետաճաց, ողորմելի հասարակութիւնների կեանքում:

ՍՄՈՒԿ

Պետերբուրգի գեղարուեստների ակադեմիայում դիտաւորութիւն կայ կազմել մի նիստ, նուրբված հանգուցեալ նկարիչ—գրող Վերեշագինի յիշատակին: Ենթադրվում է կարգալ այդ նիստում հանգուցեալի հետ ունեցած տեսակցութիւնների մի շարք յիշողութիւններ: Նիստի մի մասը նուրբվելու է հանգուցեալի գործունէութեան բնորոշ գծերի նկարագրութեանը:

Լրագիրներում կարգում ենք, որ հազորակցութեան ճանապարհների միմարութիւնը հարկաւոր է համարել ամառային մարդատար գնացքներում մտցնել շատ բարելաւումներ: Հաղորդակցութեան թիւը պէտք է շատանայ անհրաժեշտ է համարված ներմուծել մի շարք ուղղակի յարաբերութիւնների շատ բարելաւների մէջ: Վճարված է շատացնել քննու տեղեր ունեցող վագօնների թիւը: Արդեօք այդ բարեբար կարգաւորութիւնը գործարկվելու է և մեր Անդրկովկասի երկաթուղիներում, ուր մարդիկ յաճախ նստելու տեղ չեն գտնում, ուր նայ պատկերու:

Կարսից մեզ գրում են, որ այստեղի ուստիկանապետ իշխան Խերխոււրիճն ներկայ ապրիլի 11-ին յանկարծամահ է եղել:

Պարիզից մեզ գրում են, որ ապրիլի 2-ին Ֆրանսիական Ասիական ընկերութեան մէջ պ. Կ. Բասանջեան կարգացել է մի դատախօսութիւն «Ճարտուակները և նրանց լեզուն» վերնագրով, որը, պրօֆէսոր Սօֆուս—Բուզգէի կարծիքով, հայերէն է, իսկ Պօմպաւնի կարծիքով՝ վրացերէն:

Դա դատանի շրջանում տնայնագործութիւն ընկնում է, ասում են Բագուի լրագիրները: Վերջին փաստերը ցոյց են տալիս, որ գործարաններն սկսում են քրոջութեան մտնել տեղական արդիւնագործութեան հետ: Օրինակ,

հեռախօսական բոլոր բաժանորդներին: Չեր ամեն մի ջանքը, որ գործ պիտի գնէք ձեր ուզած իրագործելու, ապարդիւն կը լինի, մինչև որ նրանք չը վերջացնեն: Երբ որ նրանց խօսակցութեան առարկան սպառվում է վերջապէս, դուք նորից խոզովակը մօտեցնում էք ձեր սեփական, բայց պատասխան չը կայ: Դուք կատարում էք, իսկ յետոյ սկսում էք վերաբերվել գործին երգիծարանօրէն, միայն թէ երգիծարանութիւնը ոչ մի գոհացում չէ տալիս, որովհետեւ միւս ծայրից ոչ որ ձեզ չէ լսում: Վերջապէս, բաւոր ժամ այդ տեսակ բանակցութիւններից յետոյ, գրուք լսում էք. —«Այո, լսում եմ»: Ի՞նչ էք կամենում, բոր-սային գրասենեակից հարցնում է երիտասարդ լէդին:

—Ես ոչինչ չեմ կամենում, —պատասխանում էք դուք:

—Ուրեմն էլ ինչո՞ւ էք խօսակցութիւն սկսում, —նկատում է նա, —դուք ապարատը խազարէք էք դարձնում:

Այդ բանը մի օրպէ լուս բարկութեան մէջ է գցում ձեզ, բայց ուշքի գալով, դուք բացատրում էք, որ այժմ մէկը զանգահարում էր ձեր հեռախօսը:

—Ո՞վ էր զանգահարում:

—Չը գիտեմ: Ծատ ափսոս, որ չը գիտէք, նկատում է լէդին: Բոլորովին համբերութիւնից դուք գալով, ուժգին գէն էք շարտում խոզովակը ու վերադառնում ձեր գրասենեակի մօտ: Բայց հէնց նոյն օրպէսին, երբ դուք նայում էք աթոռին, մէկ էլ տեսնում էք զանգը նորից սկսեց զընգընգալ: Դուք իսկոյն մօտենում էք նրան և հարցնում, —գրողը ասանի, ի՞նչ են ուզում, ո՞վ է զանգ տալիս:

—Այդպէս բարձր մի խօսէք, մենք չենք կարող լսել... Ի՞նչ էք կամենում, հարցնում են ձեզ:

այդ շրջանում սկսել են տարածվել և գործա-ծուութեան մտնել Մօսկվայի գործարանների պատրաստած մանուկները, որոնք գործվում են տեղական տնայնագործութեան արդիւնքների ձևով: Մի քանի մանր մետաղէ պարանքներ սկսեցին ներս խուժել դրսից և նսեմաց-նել տեղական արդիւնքները: Ներկայումս տեղական տնայնագործութեան ընդամուր կեամուր հազիւ հասնում է 100,000 բուրլու: Մեր երկրի բոլոր մասերի համար կարելի է նոյն բանը կրկնել, միայն պէտք է բարեխիղճ ուսումնասիրութիւն:

Ներկայ ապրիլի 12-ին Պետերբուրգի գիտութիւնների ձեւարանում ուսական ուղղա-գրութեան յանձնաժողովն սկսել է իր նիս-ները: Լրագիրները հաղորդում են, որ զբաղ-մունքի առաջին խնդիրն է լինելու ուսական այդ ու բնի վերաքննութիւնը:

«Нова» լրագիրը հաղորդել էր սրանից բա-ւական առաջ, որ ներկայումս ֆինանսների միմարութեան հակողութեան տակ գտնված միջնակարգ և բարձրագոյն մի խումը դարձոց-ները պէտք է անցնեն ժողովրդական լուսաւորութեան միմարութեան վարչութեանը: Այժմ մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են բոլորովին վստահելի աղբիւրներից, որ այդ լուրը բոլորովին զուրկ է հիմքից:

«Русск. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ պատերազմը՝ բնականաբար՝ ազդել է առե-տրական և արդիւնարեական ընդհանուր գոր-ծանութիւնների վրա: Իբր ապացոյց այդ լրագիրը բերում է պետական բանկի և նրա բոլոր մասնաձեւերի հաշիւներից առնված հետեւել փաստը. բանկի բոլոր շրջանաւոր-թիւնների ընդհանուր գումարը ներկայ տար-վայ փետրվար ամսում 130 միլիօն բուրլի պակաս է եղել նախընթաց ամիսների միջին չափի շրջանաւորութիւններից:

«Այս տարի մեզ, կազմուցանելու համար, մի տարբեր-նակ տարի եղաւ: Աշխարհ անձրևներ չէլան իսկ ձմեռը ձիւնը սակաւ էր, այնպէս որ քիչ թէ շատ բարձր դիրք ունեցող արտերի երկ-սին քամին ձիւն չը թողցէ: Եղան տեղեր, ուր ձիւնի սակաւութիւնից աշնացանները մրսե-ցին: Գարունը եկաւ, ծառերը սկսեցին կրկնա-նր բանալ, բայց դժբախտաբար կիրակի, ապրիլի 4-ին, արշինի չափ ձիւն գալուց վերջ, սաստիկ ցուրտ եղաւ, բացված կրկն-ները ձիւնի ծառերի վրա սևացան: Յոյս

յետոյ չէք պատասխանում ինձ: Հանգիստ թո-ղէք ինձ եթէ կարելի է:

—Մենք չենք կարող գնել Հօնգօնգի սկի-ցիաները եօթանասուն չորսով:

—Եւ շատ էլ լաւ էք անում, ես դրա հետ ոչ մի գործ չունեմ:

—Չէք կամենում արդեօք դուրսեսան սկի-ցիաներից:

—Այդ ինչի՞ մասին էք խօսում, առարկում էք դուք: Ես չեմ հասկանում, թէ ինչ էք ասում:

—Չէք կամենում արդեօք գնել դուրսեսան սկիցիաներից—դուրսեսան՝ եօթանասուն երեք ու կէսով:

—Ես չեմ կամենում վից պեննի էլ տալ, ինչի՞ մասին է ձեր խօսքը:

—Հօնգ-Կօնգ, չենք կարող գնել եօթանաս-սուն չորսով: Օ՞, սպասեցէք կէս օրպէ (անց-նում է կէս օրպէս): Դուք լսում էք:

—Լսում եմ, բայց երկի դուք սխալվում էք, դուք ուրիշի հետ էք լուրում խօսել:

—Մենք կարող ենք գնել ձեզ համար Հօնգ-Կօնգ եօթանասուն չորս և վից ութերորդա-կանով:

—Ստանան տանի ձեր Հօնգ-Կօնգն էլ, ձեզ էլ: Ես ձեզ ասում եմ, որ դուք սխալվում էք և ով որ ձեզ հարկաւոր է, նրա հետ չէք խօսում: Ես ձեզ արդէն բացատրեցի այդ:

—Ի՞նչ բացատրեցիք:

—Ի՞նչ, այն, որ ես նա չեմ ում հետ դուք ուզում էք խօսել:

—Ապա դուք ո՞վ էք:

—Ութ-մէկ-ինը-Չօնս:

—Օ՞, միթէ դուք մէկ-ինը-ութը չէք:

—Ո՛չ:

—Որ այդպէս է, ցտեսութիւն:

—Ցը տեսութիւն:

Կ. Կրասիլնիկանս

կայ, որ խաղողի վաղեմը քանակաւ չը լինեն, այն էլ այն այգիներում միայն, ով չի բացել ձիւնից առաջ ձողերը»։

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Մեր բարձրագոյն գրադարանն-ընթերցարանը գտնվում է անհասանելի դրութեան մէջ: Առաջինը հէնց նրա համար, որ նա գտնվում է բազարի այն մասում, որը կոչվում է «Թոփխանա»: Այդտեղից ընթերցողի ակամայնորէն կն հանում բախկալների ձայները, որոնցից ամեն մէկը աշխատում է գրաւել «մուշտարու» ուշադրութիւնը դէպի իրան, որ իր ապրանքը շուտ ծախվի... Ոչ պակաս աղմուկ են հանում «Թոփխանայում» մշակները և Ղարաբաղի համաշխարհային էջերը... Բայց կայ և մի երկրորդ փաստ, որը աւելի խայտառակ է քան թէ առաջինը և նոյնպէս խանգարում է ընթերցարանում անհրաժեշտ հանգարութիւնը... զա գրադարանագիտի Ղլային լինելու է: Պ. գրադարանագիտը մի քանի չէ յինչում, որ ինքը պարտաւոր է թոյլ չը տալ ընթերցարանում աղմուկ հանել ոչ որքին, ուր մնաց, որ ինքը բոլորից շատ է խօսում և աղմուկ բարձրացնում»:

ՍՍՄԱՐՂԱՆԻՅՑ մեզ գրում են. «Մամար-դանդի փոքրաթիւ հայ ժողովուրդը վերջապէս բաղդ ունեցաւ, շնորհիւ Ռուսին քան: Բէկ-գիւլիանցի եռանդուն աջակցութեան, սեփական ազօթաւանդ ունենալ: Պէտք է խոստովանենք, որ մեր ազօթաւանդ ստեղծել է իր հետ և մի նոր ամօթալի սովորութիւն: Ազօթաւանդ մտնելու կը տեսնէք երկու շարք նստարաններ աջ ու ձախ շարքով: Ժամը բարձրացնելուց աւելի յարգելի տիկիները, կարծես մի մղոն ճանապարհ կորած, արևից ու փոշուց յոգնած, գալիս բազմում են նստարանների վրա ու փոխանակ իրանց ազօթները մըմնջալու, սկսում են գլուխ գլխի տուած անվերջ բամբասանքների տուած բռնել ու իրանց գլխի անցքերը պատմել միմեանց: Զարմանալի է, որ տէր նային էլ անտարբեր է նայում այդ բանի վրա»:

ՍԻՄՅԵՐՈՂՈՒՅՑ մեզ գրում են. «1901 թվականի մարտից Սիմֆերոպոլում գլուխիւն ունի մի կար ու ձիւ դպրոց հայ աղջիկների համար: Այդ դպրոցը գտնվում է հայոց թխական ուսումնարանին կից Սէֆէրանի շէնքում: Դպրոցը պահվում է պատուիրոջներից ստացված փողերով: այլ և նրա միջոցներն ու ժողովուրդի համար ամեն ասրի սարքվում են պարբերակաբար, որոնցից ստացված արգելաւորը բաւարար է լինում: Այս տարի տիկին Ս. Քուշարեանի և տիկին Ե. Սէֆէրանի և և ուսուցչու ջանքերի շնորհիւ դպրոցի միջոցները բաւական լայնացան: Յարգելի տիկինները, իբրև դպրոցի բարգաւաճման հետադուս աշակցողներ, արժանի են շնորհակալութեան: Մենք արտանց ցանկանում ենք, որ նրանց անխնայ գործունէութիւնը յարատև լինի և օրինակ հանդիսանայ ուրիշներին: Բացի այդ երկու տիկիններից՝ դպրոցի բարգաւաճմանը չէ նպաստել իր աշխատանքով և օր. Օ. Դրագունեանը, որը դպրոցի բացումից մինչև 1903 թվականի մարտը տիկին Ս. Քուշարեանի հետ կառավարչուհի էր: Ուսումնարանը սկզբում ունէր մօտ 8 աշակերտուհի, իսկ ներկայումս սովորում են 20-ի չափ աղջիկներ: Այս տարի 3 աղջիկ աւարտեցին դպրոցի ընթացքը, բայց յօժապետաւ էլ է մէկ տարի մնացին՝ աւելի կատարելագործվում համար: Վերջիններս դպրոցից ուսուցիչ է նշանակված ամսական չինգ-հինգ բուրջի ամեն մէկին»:

ԲԵՆԻԲԵՐ-ԳԵՈՒՑ գիւղից մեզ գրում են. «Կիրակի, ապրիլի 4-ին, տեղիս սիրողների խումբը տուեց իր երկրորդ ներկայացումը. խաղացին «Նիխա» և «Սէլօի թուզը»: Պէտք է ասել, որ խաղը սպասածից շատ աջող անցաւ, շնորհիւ սիրողների եռանդուն ջանքերի: Գեաղում կայ և գրադարան-ընթերցարան (որի օգտին և տրված է ներկայացումը), ստացված են բաւական թուով լրագիրներ. գրադարանն ունի կանոնաւոր վարչութիւն, բաղկացած նախագահից, գանձապահից և գրապահից»:

ՇԻՐԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, ամսիս 11-ին, Շիրակի գաւառագետ պ. Գրիգորեւիչի և Կարսի բարձրագոյն տարրական դպրոցի աւագ ուսուցիչ պ. Յ. Քալախչեանի ներկայութեամբ բացվեց Շիրակի Բաշ-Կապիկլար գիւղում արքունական միջապեան ուսումնարան: Ուսումնարանը ունենալու է այժմ 65-ի չափ աշակերտներ: Ինչպէս յսում ենք, մասա-

դրութիւն կայ և Բաշ-Շիրակ գիւղում բանալ նոյնանման դպրոց»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՆԱԳՐՈՒ ԾՈՒՐՁԸ

Նապօնական հայրենասիրութիւնը: Երազմական «Ժիժի» լրագիրը նկարագրում է, թէ ինչպէս ազդեց երազմական կայսրի օրինակը երազմական ամբողջ աւազանու և ժողովրդի վրա: «Նիշի-Նիշի» լրագիրը հարգում է, թէ որքան միջոցներ, հին և նոր ուղի և արժանութիւններ կուտակված են այժմ երազմական քանի նկուղներում: Մեր և երիտասարդ տանում է իր լուսնայն պատերազմը շարունակելու համար Ռուսաստանի դէմ: Նուիրված արժեքների թոււմ իրանց վրա ուշադրութիւն են գրաւում մարկիզ Տօկուզովի ուղի և արժանութիւնը: Այդ գրաւները ուղարկված են երազմական բանակը նրա մեծ տնից, ուր նրանք մնում էին տանեակ տարիներից ի վեր: Նրանց մէջ շատ պատմական գրաւներ կան: (ՌՈՅ.)

Գերմանացու կարծիքը ուսու եւ երազմացի գիւնորի մասին: «Eclair» լրագիրը թղթակիցը հարգում է Սարբիից գերմանական զինուորական գործակալ՝ կատիտան Փօն-Շտետտենի հետ ունեցած խօսակցութեան բովանդակութիւնը, ուսու և երազմական զօրքերի համեմատական յատկութիւնների մասին: Շտետտենի կարծիքը, սովորաբար, շատ բարձր են գնահատում երազմական զօրքը: Ամեն մի անձ, ով լաւ ծանօթ է երկու զօրքերի հետ, ոչ մի կասկած չէ կարող ունենալ ուսուական զօրքի գերազանցութեան մասին: Ռուսական զօրքերը զինակոչութիւնը և փոխադրութիւնը կատարվեցին հիւանդի լաւ կերպով: Շտետտեն կարծում է, որ աւելի կամ պակաս խոշոր կարծես չեն լինի մինչև օգոստոս ամիսը: Ռուսաց յաղթութիւնները, անկասկած, կը պահեցին երազմական եռանդը և կը նպաստեն պատերազմի շուտափոյթ աւարտման: (ՌՈՅ.)

Երազմական զինուորի սրմալորութեան մասին: «New-York-Herald» թերթին հարգում է Բերլինից, որ Գերմանիայում սաստիկ անհաստացած են Չինաստանի սրմալորութեան և նրա դէպի ուսու-երազմական պատերազմը ունեցած յարաբերութեան առիթով: Չինաստանի պատերազմական պատրաստութիւնները հեռահեռ լայն ծաւալ են ստանում: Լուրեր են պտտում, որ չինական կառավարութիւնը ցանկանում է փութով նոր զօրքեր գնելու Ռուսիայի և ուղարկել Մանչուրիայի սահմանը: Չինական բոլոր այն զօրապետները, որոնք յայտնի են իրանց ընդունակութիւններով և գիտողութեամբ, հրաման են ստացել գնալ գերմանացի զօրքը, որի գլխաւոր բանակատեղիս գտնվում է Մեծ պարսպի մօտ: Մի փոքր չինական զօրախումբ նորերս ուղարկվեց Մոնղոլ, Կալիզին, ուր չինական զօրքի երկու մաստիկ անհանգստացրեց այդտեղ սպորդ ուսուներին: Նոյն իսկ Պէկինում նկատվում է ժողովրդի մէջ թեթեւ յուզմունք: (ՐԵՅ.)

Կարո՞ղ էի երազմական զինուորը վերցնել Պորտուգալից: «Figaro» լրագիրը մէջ Դը-Բայըրը բնական է այն հայցը, թէ որքան փոխել է գործերի ընդհանուր վիճակը պատերազմի բեմի վրա, ուսուական նաւատորմի կրած վերջին կորուստներից յետոյ:

Երազմական սպաւորով մամուլը և հասարակութիւնը, բոլորովին բնականաբար, չափազանցնում են ուսուց զօրապետութեան նշանակութիւնը: Ահա ինչու հասարակը նոյն իսկ, թէ իբր ուսուական նաւատորմը պէտք է համարել բոլորովին ոչնչացած, իսկ Պորտուգալիցը գտապարտված կորուսեան: «Հասարակը այդպիսի երակացութիւնները, ասում է հեղինակը, զա նշանակում է խառնել նաւատորմի և ծովապետայն ամբողջութիւնների զինուորական նշանակութիւնը: Վերջինների կոչումը հէնց այն է, որ ծառայեն նաւատորմի համար իրրի յինակէտ և ապաստան: Բայց նրանց պաշտպանութիւնը բոլորովին անկայ է նաւերի վիճակից: Ի հարկէ, գտնվելով ամբողջութեան պատարարման ներքոյ, պատերազմական նաւերը կարող են մասնակցել «Պորթուգալի» և «Բնալովանի» նման, թնայնօթային երկու, բայց զա բացառիկ դէպք է: Սկզբում քիչ, ծովապետայն կամ սահմանափակ ընդհանր պէտք է կախուսում ունենայ ինքն իրանից: Պորտուգալիցը բոլորովին բաւարարութիւն է տալիս այդ պայմանին: Տօփ ծովապետի նաւատորմը դեռ նոյնպիսի անզօր է Պորտուգալիցի դէմ, ինչպէս և առաջ: Այդ

բերը վերցնելու համար, գարձեալ մնում է մի միջոց—գործիլ ցամաքից և վարել կանոնաւոր պաշարումն: (ՌՈՅ.)

Նապօնական ընդունակ մակոյկները: Բելգիական լրագիրների թղթակիցներից մինը հեռագրում է Գիւնաւայից, որ երկու ընդունակ մակոյկ, որնք առաջ սահմանված էին անգլիական նաւատորմի համար, ծածուկ կերպով կցվել են երազմական «Նիշի» և «Կասուլա» գրահայտա կրէյսերներին: Նրանց ուշ երևումը Պորտուգալիցի շրջումը բացատրվում է նրանով, որ նրանց հետ փորձեր էին անում Սաբրոուս: «Temps» լրագիրը ասում է թէ շատ դժուար է որոշել արգեթը երազմական ընդունակ մակոյկների մակոյկները որ և է դեր են խաղացել «Պորտուգալիցի» պայթիւնի ժամանակ, մինչև որ ամենամանրամասն տեղեկութիւններ չը ստացվեն թէ ապագածներից և թէ ամենամօտ վիճակից: (Ռ. Բր.)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիէնայի «Zeit» լրագիրը հարգում է մի սենացիտ լուր, թէ կերպարանում: Այդ լուրը ասում է, թէ բացի ընդհանուր թիւրք-բուլղարական համաձայնութիւնից մակոյկութեան հարցի մասին, թիւրքերի և Բուլղարիայի մէջ կնքված է մի ուրիշ, գաղտնի համաձայնութիւն զինուորական բնաւորութեամբ, ուղղված Աւստրո-Ունգարիայի դէմ: Համաձայնութիւնը իբր թէ ստորագրված է Նաչկլիչի ձեռքով, բայց դեռ վաւերացրված չէ բուլղարական կառավարութեան կողմից:

Պորտից ստացված է տեղեկութիւն, որ թիւրքական կանոնաւոր զօրքերի 16 բաւաւորութիւններ շրջապատել են Սասունի հայ յեղափոխական խումբը: Սպասվում էր արեւմտահայ ընդհանրում: Անդրապառն տեղեկութիւններ դեռ չեն եղել:

«Temps» լրագիրը մէջ ակադեմիկոս ժիւլիւրէտի գրում է. «Շն մինչև այժմ չեն կարողանում հաւատալ Պետերբուրգից եկած հեռագրին, թէ նկարիչ Վերշագիւրը կորստեան է մատնվել: Ինչ նորերս են ստացալ Ֆիւրշչայից նամակ, որի մէջ նա ասում է, թէ մտադիր է գնալ Մանչուրիա իր բարեկամ գերմանացի կուրապատիկին հետ: Նամակը սրտաշարժ է ըստ բովանդակութեան և մեկնաբանիկ ըստ ոճի: Վերշագիւրը գրում է ինձ այն ամենի մասին, ինչ որ տեսել է երազմական լուր, իր վերջին ճանապարհորդութեան ժամանակ և Ռուսաստանի թշնամիների անպակի պատրաստութիւնները մասին: Յանձին նրա Ռուսաստանը կորցնում է ամենամեծ զինուորական նկարչին, որ պատրաստ էր վրձնել ձեռքին անմահացնել, յաւերժացնել իր հայրենիքի սիրապարծութիւնները, յաղթութիւնները»:

Պարիզում, ապրիլի 5-ից սկսել է հրատարակվել մի նոր թերթ «L'Humanite» (Մարդկութիւն) վերնագրով, յայտնի հեռաթիւր թիւրքերի կորուստի մասին: Բարաբանական մասի աշխատակիցների շարքում մինը դատում ենք Պէ-սանսէի, Բիբանի, Արմանի, Ֆուրիէի, Վիվիանի անունները, իսկ գրական մասի բաժնում—Անտուար Քրամս, Օկտավ Միլըր, Աբել Էրմօն, Տրեստան Բիբար յայտնի գրողները:

«ՄՇԱԿ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԻ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՎՈՒԹԻՒՆԻՅՑ

12 ապրիլի
ՊԱՎՈՒՄԿ: Ապրիլի 11-ին ժամանեցին «Վարկադի» և «Կորէեցի» հերոսները: Նրանց համար հանդիսաւոր գիւմարումն սարքվեց: Կայարան կկան բոլոր հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչները, բարձրագոյն պատգամաւորութիւնը, բաղկացած է ֆիլեթերի և զինուորների ու հասարակութիւն: Բարձրագոյն պատգամաւորութիւնը մատուցեց աղ ու հաց, ուղիւղած և գերբնան ժապաւէնով զարգարված մի քանի պատկերներ: Գիւմարումը և ողջերթը նայցը շարժվեց բայցերի և անընդհատ «ուրայի» հնչիւնների ուղեկցութեամբ:

Սէնիլ: («Րէյս. գործ.»): Երազմական զօրքերը տարածվում են 30 մղոն Եպուրի երկարութեամբ Ենամպոյց, 10 մղոն վերև Ի-Չժուից: Ռուսները զօրք գիրք ունեն Անդուրի մօտ, որի բանալին է—Տիւրքութեան բուրբը: Մի քանի կղզիներ—մէկը վերև և երկուսը ներքև Ի-Չժուից գիւրացնում են յարձակումը և կարող են յինակէտ ծառայել թնայնօթային զօրքի համար՝ գետով անցնելը պաշտպանելու ժամանակ: Երազմականները ափ են իջնում զօրքերը և շինութեան են կառուցանում Մուան-Չժուանում Ենամպոյցի ներքև: Գիւղական ազգաբնակչութիւնը Եպուրի հիւսիսային ափի վրա ծախում է ուսուներին տաւար և ուսեատի պաշարներ: Չերքակալված են կորէական մի քանի օֆիցերներ, կաս-

կածվելով այն բանում, որ նրանք ուսուներ լրտեսներ են եղել:

ԲԵՐԼԻՆ: Ապրիլի 11-ին կայացաւ գերմանական և աւստրո-ունգարական պահանջների ցուցակների փոխանակութիւն աւստրական դաշնագիրը վերանորոգելու համար:

ՀՌՈՄ: Ապրիլի 11-ին ի պատիւ Լուրէի սարքվեց ջահագնացութիւն:

ՍՕՅԻԱ: (Գիւմարական շրջաններից): Սալոնիկից հարգում են, որ մեծ պետութիւնների հիւպատոսները փորձեցին վերաստուգել Բեֆորմեր մտցնելուն վերաբերեալ մի քանի գործողութիւններ: Հիւր-փառան հերքում էր նրանց կոնտրոլի իրաւունքը և ասում էր, թէ այդ իրաւունքն ունեն միայն բարձրագոյն պատգամաւորները: հիւպատոսները պնդում են և սպասում, որ յարգվեն իրանց միջնորդութիւնները:

ԲՈՒԳՍՊԷՇՏ: Երկաթուղիական երթեկութիւնը վերականգնված է համարեա սովորական չափով:

13 ապրիլի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գերմանա-արկուստան Կուրապատիկին հեռագրով Նորին Մեծութեան ապրիլի 13-ին. «Գերմանալ Չասուլիչ զինուցանում է վերջին օրերս նկատվեց, որ Ի-Չժուի մօտաւոր շրջակայքում և Սերու գիւղի մօտ, 15 վերստով բարձր, երազմականները հաւարում են մակոյկներ և պատրաստում են նիւթեր կամրջի համար: Ապրիլի 10-ին, Սեսուպուսիէից 15 վերստ ներքև անցաւ գետից նրանց մի զօրախումբը, մինչև երկու վաշտ մի փոքր հեծնազօրքով: Գիւնարալ Չասուլիչ միջոցներ է ձեռք առել մեր առաջապահ կասանների պահպանութեան համար: Թշնամին աննշան ոյժերով երկացել է նոյնպէս Սեսուպուսիէի դէմ և Պիկուսի մօտ: Սեսուպուսիէից 20 վերստ հեռու նկատվել են պատրաստութիւններ գետը անցնելու: Եպուրի հարաւային շրջանում, ապրիլի 16-ին, ամեն բան հանգիստ էր:

ՉԱՐԱՑՍԿ: Եկատերինուլայի նահանգապետ գերմանա-լէյտենանտ Կոմս Կէլլըրը մեկնեց գործող բանակը գերմանա-աուստրական Կուրապատիկին տրամադրութեան տակ: Գիւղացիների հազարաւոր ամբողջ ուղեկցում էր ապամիկ գերմանալին: Գիւղացիների և հասարակութեան մի մեծ ամբողջ գիւմարից նրան բարձր սահմաններում:

ՊՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ: Պատասխանելով եղած դիմումին, հարգում են «Պետրպոլիցի» խորտակման ձեռք ժամանակը—մարտի 31-ին, ստաւոտեան ժամը 9 և 45 րոպէին տեղական ժամացույցով:

ՄԻՆՍԿ: Արքատ հիւանդներին նպաստող ընկերութիւնը մայիս ամսին, Մինսկի մօտ բաց է անում ամառային բուժարան թրքախտաւորների համար 18 մահճակալով:

ՎԻՏԵԲՍԿ: Ապրիլի 24-ին սկսվում են գիւղացիական զօրքերի նահանգական խորհրդի գրադումները:

ՊՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ: Ապրիլի 12-ին: Բերլինից ապրիլի 9-ին խփված հեռագիրը Դանիի մօտ 30,000 երազմականների ափ իջնելու մասին անհիմն է: Այդ լուրը երազմականներն են հնարել: Պորտ-Արաւուրի շրջանում փոփոխութիւններ չը կան:

ԱՐԻՆԱԳԵՆԱԿ: Դրվեցաւ մի ընդարձակ շէնքի հիւմը, որը կառուցանում է երկրադործութեան միջնորդութիւնը: Նրան նպաստում է հակապիլծօրական հոգաբարձութիւնը: Շէնքը շինվում է ձկնորսաբանների կառավարիչ վարչապետակու կազմակերպված ձկնորսական արդիւնքների մուգումով, բիօգրական քիմիայի լաբորատորիայի և ձկնորսաբանի ժողովրդական ընթերցարանի համար:

ՍԻՐԿՈՎ: Ապրիլի 12-ին ժամանեց զինուորական գնացքը «Վարկադի» և «Կորէեցի» ծառայողներով Փիլիշէների և նաւապետ ֆիլիշէ-աղետաւորու Ռուզիսովի ու կապիտան Իկիեանովի հետ միասին: Բոլորը հաւարվել էին ողջունելու կարիճներին: «Ուրա»-ի աղմկալի ձայների և հիմնի հնչիւնների մէջ մօտեցաւ գնացքը, որին գիւմարիցին նահանգը կառավարող զինուորական լեյտենանտները և բարձրագոյնները, որ նուիրել երկու կտրիճ էկիպաճներին անպակի պահարաններ արժատ թէ թասերով: Ժամանած ծովագնացները կայարանից գիւմարին Պուշկինեան դպրոցը, ուր նրանց նախաճաշ արվեց: Ժամը 5 և 30 րոպէին գնացքը մեկնեց դէպի Կուրսկ: Ուղևորութիւնը մեծ է:

ԱԹԷՆԻ: Չմիւնիայում մի լուրջ միջադէպ տեղի ունեցաւ. յունական հիւպատոսարանի բարտուղարը, թիւրք զինուորներից թեթեւ կերպով վիրաւորված լինելով, ստորճանակ

